60 de ani de şcoală românească la Gyula/Jula − Ungaria
Secvenţe din *Monografia Şcolii Româneşti din Jula (1946-2009)*, în curs de apariţie

Cornel MUNTEANU

Trei momente constitutive din istoria celor 60 de ani alcătuiesc ansamblul edificiului şcolar de la începuturi şi până azi: *1946* − inaugurarea şcolii generale, *1948* − inaugurarea căminului de elevi şi *1949* − inaugurarea liceului; au marcat toate 60 de ani de existenţă într-o unitate de viziune şi acţiune. Între ele şi printre ele s-au mişcat oameni care i-au pus temeliile, fapte care i-au înnobilat rostuirea şi existenţa jubiliară, chipuri calde şi mereu împrospătate de nostalgia întoarcerii la anii de şcoală, păstrate în memoria noastră, a tuturor celor care au constituit această fiinţă cu nume de şcoală, şcoala noastră din Gyula.

O instituţie complexă prin structura ei şi unică prin importanţa şi menirea sa, precum e şcoala românească din Gyula, nu e doar un ansamblu de clădiri în arhitectura oraşului, ci o fiinţă care-şi măsoară existenţa printr-o istorie încărcată de evenimente şi rostuită cu multă râvnă şi muncă de oamenii care i-au dat viaţă şi dăinuire. Menirea şcolii de aici pentru comunitatea românilor din Ungaria nu stă doar în longevitatea anilor care s-au adunat pe umerii ei, ci, mai ales, în rostul cu care a ştiut să umple cu sens şi asupra de măsură zestrea identitară şi să construiască modelul uman şi cultural pentru fiecare din cei care i-au trecut pragul, dascăli, elevi, absolvenţi, părinţi. Astfel, şcoala din Gyula a căpătat în cei 60 de ani de istorie şi dăinuire chipul celor care i-au dat viaţă şi lumină, în icoana de sărbătoare a unei familii de tradiţie românească. Căci, dincolo de vremuri şi de vremi, de urcuşuri şi căderi, familia şcolii rămâne singura fiinţă care a dăinuit cu rost slujind idealul comunitar pentru care a fost hărăzită şi de care nu se dezminte nici în anul 60 al existenţei sale. Nobila povară cu care a strâns această zestre de sărbătoare, în acest an jubiliar, 2009, e răsplata înaltă şi preţuirea, deopotrivă, pentru întemeietorii ei, ca şi pentru continuatorii ei, ce duc făclia limbii în casele românilor, din bunici în părinţi şi nepoţi, până la a treia generaţie de familie existentă azi în băncile şcolii.

Momente din evoluţia şcolii

1.Etapa până la 1948

a. Înainte de 1946

La cele două şcoli confesionale (Oraşul Mare şi Mic Românesc), întâlnim câteva nume de elevi, care vor avea un cuvânt de spus în existenţa comunităţii româneşti din Ungaria după război: Petru Mândruţău, fiul lui Ioan Mândruţău, urmează clasa a III-a în anul şcolar 1912-1913, Ioan Mândruţău urmează clasa a II-a în anul şcolar 1906-1907, Petru Pomuţ apare în clasele a II-a şi a III-a între anii 1925

BDD-V2687 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:53:40 UTC)

şi 1927, Gheorghe Nădăban, Magda Virgil, Ioan Gombos şi Ilie Moldovan sunt colegi la aceeaşi şcoală din Oraşul Mic Românesc, în clasele I-V, în perioada 1926-1931. În şcoala din Oraşul Mare Românesc (Miklosvarosi) urmează clasele primare Silaghi Petru, Pantea Gheorghe şi Pantea Petru, în anii 1936-1939. O serie din elevi, care devin ulterior dascăli şi preoţi, cu rezonanţă în comunitatea românească şi în existenţa şcolii confesionale româneşti din Gyula, au început studiile ori au absolvit la Gimnaziul romano-catolic Karácsonyi János din Gyula, apoi o parte au continuat la şcoala confesională română. Îi amintim aici într-un context important pentru formaţia lor intelectuală şi morală. O parte din absolvenţi devin chiar ulterior profesori ai acestui gimnaziu gyulan.

Elevi/absolvenţi ai Gimnaziului romano-catolic din Gyula, cu indicarea anului în care apar în istoricul acestei şcoli, cu examenul luat: Petru Ciumpilă – 1917, Petru Mişcuţa, Sabău Dumitru – 1924, Nistor Gheorghe – 1926, Hotăran Petru – 1935, Nădăban Gheorghe – 1938, Gheorghe Mesaroş – 1940, Virgil Magda – 1941, Gheorghe Ardelean – 1942, Teodor Oltean – 1943, Kukla Rozalia − 1946, Mişcuţa Octavian − 1947, Pantea Petru − 1947, Otlăcan Gheorghe − clasa a 7-a în 1947-1948.

Profesori care au predat la Gimnaziul romano-catolic Karácsonyi János din Gyula şi care au devenit profesori/ preoţi ori au predat apoi şi la şcoala românească: Petru Biberea – an şcolar 1919/1920, Christian László − 1933-1934, 1947-1948 şi 1961-1962, Sabău Dumitru − 1933-1934 şi 1947-1948, Tarpai Otto Schreiber − 1909-1910, 1926-1927 şi 1943-1945, Toma Ungureanu − 1924-1925, 1933-1935, Ştefan Munteanu − 1919-1920.

b. Momentul 1945 - 1946

Şcoala a funcţionat atât în perioada războiului, cât şi în anii imediat următori, astfel că în vara lui 1946 erau în cele 8 clase gimnaziale un număr de 29 elevi, adunaţi de la cele două locaţii ale şcolilor. În anul şcolar 1944-1945, situaţia nominală a elevilor pe clase se prezintă astfel: în clasa I-V elevii Anca Emil, Bujdosó Tivadar, Hotăran Teodor, Iovuţa Sidonia şi Szilágyi Petru, în clasa II-7 elevii Borbély Gheorghe, Branea Ioan, Cioca Traian, Cherecheş Ileana, Varga Elisabeta, Kertesz Gheorghe şi Pomuţ Emil, în clasa III-2 Mişcuţa Coriolan, Moţ Petru), în clasa IV- 2 Pomuţ Gabor şi Sferle Ioan, în clasa V-1 Torzsa Lajos, în clasa VI-1 Szilagyi Janos. În total 18 elevi.

Registrul matricol în perioada războiului se încheie la 1 aprilie 1944, cu semnătura învăţătoarei Kavasi Matilda, şi contrasemnătura lui Dumitru Sabău, „esperes igazgató” şi ştampila Şcolii primare ortodoxe din Gyula-Miklósváros. S-a vehiculat ideea că în perioada războiului şcoala a fost întreruptă, când registrele din anul şcolar 1944-1945 înregistrează elevi iar învăţătoarea care închide procesul verbal, la data de 11 iulie 1945 este Tölgyesi Mihályné, şi contrasemnătura de confirmare a lui Dumitru Sabău în calitate de director. Următorul registru matricol poartă data de închidere 13 iunie 1946 şi are semnăturile învăţătoarei Marosi Peterné şi a directorului Dumitru Sabău.

BDD-V2687 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:53:40 UTC)

c. Momentul 1946-1948

Constituţia Ungariei din anul 1949 consfinţeşte egalitatea în drepturi a tuturor naţionalităţilor din Ungaria. Organizarea şcolilor de naţionalitate, după război, este reglementată prin *Decretul-lege nr. 10030* din luna octombrie a anului 1945, care prevede dreptul naţionalităţilor de a învăţa în limba maternă. Conform acestei legi organizarea învăţământului în limba maternă a naţionalităţilor prevede, printre altele, modalităţile de deschidere a şcolilor de naţionalitate, condiţiile înregistrării numelor în documentele şcolare şi probleme ale personalului didactic. Iată câteva din prevederile acestui document, care stă la baza începerii şcolii în limba română:

> Schimbarea limbii maghiare de predare în limba naţionalităţii respective în acele şcoli, unde cel puţin 10 părinţi (tutori) votează în mod secret pentru ca:
>
> 1. Învăţământul să decurgă în limba maternă cu predarea limbii maghiare ca obiect de învăţământ sau
>
> 2. limba maternă să se predea numai ca obiect de învăţământ
>
> Se pot deschide şcoli elementare cu limba de predare a naţionalităţii respective, dacă după votare cel puţin 20 de elevi, aparţinând naţionalităţii respective, se prezintă pentru acea şcoală.
>
> Şcolile cu limba de predare maternă să funcţioneze în aceleaşi condiţiuni şi să primească acelaşi ajutor de stat ca şi şcolile cu limba de predare maghiară de gradul respectiv.
>
> Pentru învăţătorii şi profesorii de la şcolile cu limba de predare maternă sunt valabile aceleaşi ordine ca şi pentru învăţătorii şi profesorii de la şcolile maghiare.
>
> Pe tabla de denumire a şcolii, pe imprimate, pe certificate şi avize şcolare, şi pe ştampila şcolii, texte să figureze şi în limba naţionalităţii respective, indiferent de ordinea textelor, însă mărimea literelor să fie la fel.

Uniunea Culturală a Românilor din Ungaria (UCRU), înfiinţată la puţin timp după aceste legi (în 1947) s-a implicat în organizarea şi pregătirea deschiderii şcolii româneşti de la Gyula. Cu atât mai mult cu cât iniţiatorii acestei asociaţii a românilor erau intelectuali, preoţi şi dascăli români (Gheorghe Negru, Gheorghe Botteu, Gheorghe Raţiu, Zaharia Unc). Dimitrie Sabău a fost printre primii iniţiatori, încă din 1945, care au angajat această bătălie pentru organizarea în asociaţie a românilor. Lui i s-au alăturat la puţină vreme, în 1947, Petru Mândruţău şi Gheorghe Negru, toţi trei patroni spirituali ai şcolilor confesionale româneşti. Două din punctele programului de constituire a UCRU, formulate în *Apelul către români*, lansat la începutul anului 1948, se referă la şcolile româneşti:

> Să ridice numărul şcolilor populare elementare şi nivelul pedagogic al acestora. Să aşeze în fruntea şcolilor româneşti pedagogi bine instruiţi şi adepţi ai democraţiei. Să se îngrijească de aprovizionarea cu manuale româneşti a şcolilor româneşti.
>
> Trebuie să ajutăm tineretul şcolar, conform necesităţilor, să clădim cămine de elevi. Să asigurăm gratuit manuale şi rechizite şcolare pentru elevii de origine ţărănească şi muncitorească.

Primele rezultate ale activităţii comitetului de iniţiativă a UCRU s-au concretizat în creşterea numărului de şcoli româneşti, după Gyula, la Chitighaz, Micherechi, Săcal, Otlaca Pustă, apoi în deschiderea Căminului de elevi de la Gyula, asigurarea cu cadre didactice a disciplinelor, pregătirea pentru deschiderea şcolii

BDD-V2687 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:53:40 UTC)

superioare pentru pregătirea învățătorilor şi profesorilor (în 1949), inițiativa deschiderii de biblioteci pentru naționalitatea română, susținerea de conferințe de promovare a cunoştințelor în limba română.

Contextul deschiderii şcolii româneşti de stat de la Gyula se înscrie în această mişcare de emancipare a drepturilor minorităților din Ungaria, dar şi în etapa trecerii de la învățământul confesional la cel oficial, susținut guvernamental. Momentul trecerii de la o formă la cealaltă, socotit ca perioadă tranzitorie, a făcut ca să coexiste tacit cele două forme de şcoli, între 1946 şi 1948, ba chiar să folosească în comun atât patrimoniul existent, dar şi pe unele din cadre didactice, până la hotărârea naționalizării şcolilor confesionale din 1948. În cazul românilor, situația se referă la cele două locații din Gyula, cea din Gyula germană şi cea din Oraşul Mare Românesc.

Registrul Şcolii româneşti din Miklosvaros, încheiat la 13 iunie 1946 de învățătoarea Marosi Peterné şi parafat cu ştampila „sigiliul Şcoalei primare ortodoxe române", cu semnătura lui Dumitru Sabău, înregistrează 29 de elevi, repartizați pe clase astfel: în clasa I-4 elevii Demeter Istvan Jozsef, Olah Emil, Panțel /Pomuț/ Cornel, Pomuț Ioan Petru, în clasa II-4 elevii Anca Emil, Bujdosó/Buicu/ Tivadar, Hotăran Teodor, Silaghi Petru, în clasa III-6 Branea Ioan, Cioca Traian, Cherecheş Ileana, Mesaros Gheorghe, Panczel /Pomuț/ Emil, Varga Elisabeta, în clasele IV-8 şi V-3 Marosan Maria, Moț Petru, Pomuț Gabor, în clasa VI-2 Olah Ilie, Torzsa Lajos, iar în VII-2 Marosan Gheorghe, Szilaghi Ioan.

Din elevii clasei a IV-a, la sfârşitul anului şcolar 1946, înainte de trecerea în toamnă la şcoala românească de stat, sunt înregistrați aici următorii: Feher Maria, Forosan Rozalia, Kertesz Gheorghe, Meszaros Ilona, Mişcuta Koriolan, Olah Iosif, Silaghi Ioan, Sferle Ioan.

Astfel cei 20 de elevi, care în toamna lui 1946 deschid şcoala generală, repartizați în clasa a-V-a, sunt următorii, după locul de origine: Bogye Gabor, Bogye Petru (din Otlaca Pustă), Bui Ioan, Burzuc Ioan, Gherdan Gheorghe, Hotea Ioan (din Săcal), Cefan Ibolya, Kertesz Gheorghe, Lazăr Petru, Maniu Ioan, Marosan Maria, Mesaros Ileana, Mişcuța Coriolan (din Gyula), Cozma Gheorghe, Petruța Teodor, Petrujan Gheorghe (din Micherechi), Crişan Ioan (din Aletea), Muntean Ioan (din Chitighaz), Olah Ilie, Olah Iosif (din Ciorvaş). În clasa a VI-a, în anul şcolar 1947-1948, li se adaugă acestora încă 6 elevi, care au susținut examen de echivalare pentru clasele a V-a şi a VI-a: Ianc Teodor (din Micherechi), Kaciora Margareta (din Apateu), Lucaci Iuliana (din Săcal), Păcurar Nicolae(din Salonta Nouă) Patcaş Ioan (din Micherechi) şi Vorendan Ioan (din Gyula).

2. Etapa 1948-1960

În intervalul 1946-1948 încă funcționau tacit cele două forme de şcoală, până la naționalizarea şcolilor survenită în 1948, atât în sensul preluării elevilor de la confesională, cât şi în cel al folosirii cadrelor didactice. În 29 mai 1948 are loc şedința consiliului orăşenesc, înregistrată de notarul dr. Kardos György, prin care s-a votat în unanimitate naționalizarea şcolilor confesionale, conform ordinului nr. 10990/1948 şi hotărârii primăriei nr. 12699/1948. Motivația acestei decizii era formulată în felul următor: „*Tineretul, viitoarea generație trebuie să dispună de toate bunurile democrației; tineretul să fie educat în spiritul nou; înființarea unui*

BDD-V2687 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:53:40 UTC)

nou sistem de şcolarizare de stat". Astfel, în 15 iunie 1948 se redactează două procese verbale de predare-primire a bunurilor mobile şi imobile, pentru cele două locaţii, una din Gyula I - Miklosvaros, strada Vár nr. 18, Şcoala elementară ortodoxă, şi cealaltă din Gyula II - Krisztinavaros, strada Jasz Lukács nr. 14. Aceste procese verbale vor sta la baza predării din februarie 1950, când se încheie procesele verbale pentru cele două locaţii în prezenţa tuturor instituţiilor implicate. La prima şedinţă participă, din partea consiliului orăşenesc, Gog Imre şi Hanusz Jozsef, iar din partea Şcolii elementare ortodoxe, preotul Dumitru Sabău; în cealaltă locaţie, pe lângă aceiaşi reprezentanţi ai autorităţilor locale apare preotul dr. Petru Mândruţău.

Imobilul din strada Vár nr. 18 avea o şcoală cu o clasă, două camere, bucătărie, cămară, folosită ca o plată în natură a învăţătorului. Şcoala avea un teren în piaţa Marothi cu o suprafaţă de 316 de metri pătraţi, pe care se afla locuinţa preotului cu o singură încăpere. Aceasta a funcţionat iniţial ca şcoală. Tot aici se găseşte şi locuinţa crâstnicului. Clădirea de pe strada Jasz Lukács nr. 14 se compune din o clasă, două camere, un antreu, bucătărie, cămară. Şcoala avea şi un teren în strada Jasz Lukács nr.14, de 186 metri pătraţi şi un teren-grădină din Török cu suprafaţa de 545 metri pătraţi. Procesele verbale de la cele două locaţii, scrise în 1950, cu reluarea datelor din 1948, sunt semnate de Szava Kristof, Negru Gheorghe, Havasi Erzsebet şi Dumitru Sabău, respectiv de directorul şcolii dr. Wild Frigyes şi reprezentanţii partidelor, Pomuţ Petru (MDP), Zempleni Lajosné (MNDSz) şi reprezentantul sindicatului pedagogilor, Kovacs Lajosné, cu ştampilele fiecăruia. Ştampila şcolii româneşti poartă denumirea în maghiară şi română: „Román tan. nyelvü körzeti ált.iskola, Gyula-şcoala generală cerc. de stat cu limba de predare română"

În septembrie 1946, când începe practic şcoala generală română de stat, îl găsim ca director împuternicit pe Arus Albert, care semnează şi prima statistică a şcolii, dublat de directorul încă de la confesională, Dumitru Sabău. Primii dascăli apar în registre şi cataloage din anul 1946, Tarpai Otto, un profesor pensionat de la o şcoală civilă, născut în Ardeal, care cunoştea bine limba română. A predat aritmetica, ştiinţele naturii şi desenul. Educaţia fizică o preda profesorul Cristian Laszlo. În anul şcolar 1946-1947 primul diriginte este Tarpai Otto, pentru clasa a V-a. Ca învăţătoare la clasele I-IV funcţionează Hajas Lászlonné. Primul an avea un număr de 33 de elevi (13 la clasele I-IV, 20 elevi la clasa a V-a). În anul următor, 1947-1948, este acelaşi director împuternicit, Arus Albert, care predă şi franceza, iar cadre didactice sunt: învăţătorul Teodor Oltean pentru clasele I-IV (19 elevi),în timp ce la clasa a V-a se schimbă trei diriginţi în acelaşi an: Tarpai Otto (octombrie), Lőrinczy Miklosné (noiembrie-decembrie) şi Negru Gheorghe (din decembrie); la clasa a VI-a apare dr. Wild Frigyes. Materiile vor fi predate la clasele de gimnaziu de către Gheorghe Negru − exerciţii agricole, gimnastică, convorbiri, română, franceza, Arus Albert şi Wild Frigyes − franceza, Wild F., dr. Lőrinczy Mikosné − maghiara, ştiinţele naturii, Marosi Julia − română, geografie, Tarpai Orto − desen, ştiinţele naturii, matematica, Eva Balint, Balogh Jozsef − educaţia fizică; Teodor Oltean, Havasi Erzsebet − română, Kukla Rozalia − maghiara, Dumitru Sabău − religie, Molnar Gezané − matematica, Cristian László − educaţia fizică. Din toamna anului 1948 este numit ca director împuternicit dr. Wild Frigyes, profesor apreciat

BDD-V2687 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:53:40 UTC)

pentru spiritul său de inițiativă şi implicare responsabilă în predarea disciplinelor şi care a activat ca diriginte în anul precedent.

În baza unui ordin ministerial în 28 ianuarie 1949, 18 elevi dau examen de echivalare, pentru clasa a VII-a şi a VIII-a ca să le primită intrarea în primul an de liceu, iar la 4 iunie sunt confirmați 17 elevi care au trecut acest examen. Astfel prima generație de elevi care intră în anul I de liceu este reprezentată de Bogye Peter, Buj Janos, Bogye Janos, Iana Doina, Ianc Teodor, Cozma Gheorghe, Crişan Ioan, Martin Vasile, Muntean Ioan, Olah Ilie, Păcurar Nicolae, Petruța Teodor, Petrujan Gheorghe, Postaş Lazar, Purdi Lucreția, Silaghi Ioan. S-au înscris în anul I de liceu un număr de 27 elevi, din care au absolvit doar 16 în anul 1953. Tabelul de validare a elevilor care vor forma prima clasă de liceu datează din 4 iunie 1949 şi este semnat deja de Wild Frigyes, dar încă cu ştampila şcolii generale, până la primirea noii ştampile, cu denumirea „Direcțiunea Liceului general de stat cu limba de predare română". Primul diriginte a fost prof. Lucia Borza, iar directorul primei generații şi promoții a fost dr. Wild Frigyes. Între anii 1949 şi 1953 liceul funcționează cu acest nume şi cu ştampila aferentă acesteia. În ceea ce priveşte situația cadrelor didactice, trebuie menționat că o parte era constituită din cadre locale, români de origine (Teodor Oltean, Gheorghe Negru, Dumitru Sabău), o alta din profesori veniți din România (Wild Frigyes, Tölgyesi Mihályné) sau dascăli de limbă maghiară (Havasi Erzsebet, Molnar Gezané, Tarpai Otto, Christian László, Kukla Rozália, Gordos Károly).

Generația începătoare în clasa a V-a a anului 1946 ajunge în clasa a VIII-a la un număr de absolvenți de 35, după ce pentru 15 elevi se echivalează peste vară clasa a VII-a şi ei vor deveni toamna colegi cu cei de a VIII-a. Astfel au fost organizate cursuri şi examene de diferențe şi echivalare pentru cei care depăşeau vârsta pentru nivelul clasei, în februarie 1948, în vara anului 1948 şi în ultimele în iarna lui 1949, şi cele două clase sunt cumulate, la începutul anului şcolar 1948-1949, având acelaşi diriginte, prof. Havasi Erzsebet.

În 1949 apar înscrişi în anul I de liceu următorii 27 elevi, din care vor ajunge în ultimul an, 1953, la absolvire, doar 17: Bodea Petru, Borbil Ioan, Bui Ioan, Gurban Livius, Filimon Luiza, Hotea Ioan, Iana Doina, Ianc Teodor, Kamaras Gheorghe, Cozma Gheorghe, Crişan Ioan, Luțai Aurel, Maniu Emil, Magyar Aurel, Mogyoros Ioan, Muntean Ioan, Nikolas Uros, Nekita Ileana, Păcurar Nicolae, Panțel Gheorghe, Petruța Teodor, Petruşan Gheorghe, Poştaş Lazăr, Purdi Lucreția, Selejan Florica, Silaghi Ioan şi Szok Istvan.

3. Situația cadrelor

Până la închegarea unui colectiv relativ stabil pentru liceu, printre primii profesori figurează: Gheorghe Negru, Szava Kristof, Wild Frigyes, Christian Laszlo, Felberbauer Roza, Farcaşiu Ioan şi Goldstein Felicia (aceştia doi fiind trimişi din România). În perioada 1951-1953, colectivul de profesori ai liceului se îmbogățeşte, mai întâi cu venirea unei proaspete absolvente de la Budapesta, Lucia Borza, pentru română şi rusă, apoi cu sosirea din România a celor doi profesori, Margareta Leu, din Mediaş, pentru matematici, şi Eva Bárdocz, din Cluj, pentru fizică şi chimie, dr. Ludovic Hernadi la maghiară, Balogh Jozsef la istorie, Boniş Lajos la geografie, iar Benkö Károly la fizică şi chimie. Cum a fost şi în cazul deschiderii şcolii generale

BDD-V2687 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:53:40 UTC)

(1946), în 1949, la deschiderea liceului ne găsim în aceeaşi situaţie paradoxală: absenţa ori prezenţa infimă a dascălilor români autohtoni, din comunitate, şi înregistrarea unui număr majoritar de cadre maghiare, fie din zonă, fie venite din România. Dacă întâlnim abia în 1947 primul tânăr dascăl român din Gyula, Teodor Oltean, pentru ciclul inferior, abia în 1951 avem şi primul profesor român al comunităţii, Lucia Borza, pentru ciclul superior. În acelaşi an, 1951, sosesc din România doi profesori-pedagogi, Goldstein Felicia şi Farcaşiu Ioan, care stau la Gyula un an, apoi sunt mutaţi la Micherechi. Astfel că grupul de cadre didactice române este în anul 1949, al pornirii liceului, destul de subţire. Acesta se îmbogăţeşte în 1952 cu trimiterea din România a profesoarei Margareta Leu, iar în 1953 cu venirea lui Petru Silaghi, din Gyula.

Cadrele didactice cu pregătiri la universităţi din România sunt: Ana Varga (Filologie, Universitatea Bucureşti), Doina Iana (silvicultură, Braşov), Petru Bodea (silvicultură, Braşov), Ioan Muntean (petrol şi gaze, Câmpina, Ploieşti), Ioan Moghioroş (silvicultură, Braşov), Teodor Cozma (Institutul Pedagogic, Bucureşti), Rotar Svetozar (fizică-chimie, Universitatea Bucureşti).

În cadrul Liceului a funcţionat între anii 1953-1957 prima clasă de şcoală normală, cu un număr de 10 absolvenţi, plus alţi 2 învăţători care au susţinut examene de diferenţe şi echivalare (Virgil Magda şi Gh. Dulău). Tot în cadrul liceului, în perioada 1952-1955 s-a creat o clasă pentru cei care erau deja în câmpul muncii şi voiau să urmeze liceul în regim de învăţământ seral ori fără frecvenţă, cu 8 absolvenţi. Şcoala pedagogică avea conducere comună cu cea liceului, dar primeşte ştampilă proprie.

Ordinul Ministrului Culturii nr. 44167 din 14 iunie 1960, reglementat ulterior prin proceduri de explicare (ordinul nr. 44203 din iulie 1960), care deschidea drumul unei reforme de trecere la sistemul şcolilor bilingve, în care un mare procent de discipline cheie scade în defavoarea utilizării limbii române, şi care motivează această modificare prin greutăţile cu care se confruntă tinerii absolvenţi de liceu românesc în integrarea socială şi profesională din Ungaria, a reprezentat al doilea moment de cotitură în istoria şcolii româneşti

În istoria celor peste 60 de ani, şcoala românească din Gyula, cu cele trei instituţii, şcoala generală, liceul şi căminul, a găzduit mai mult de 9000 de elevi. Şcoala generală a început în anul 1946-1947 cu un număr de 33 de elevi, în clasele I-V, şi a atins vârful de ocupare în anii şcolari 1952-1953 (190 de elevi), 1958-1959 (187 de elevi), 1960-1961 (176 de elevi), iar anii şcolari cu cele mai slabe efective au fost 1947-1948 (67de elevi), 1954-1955 (88 de elevi), dar numărul a coborât sub 100 de elevi şi în anii şcolari 1975-1976 (96 de elevi), 1977-1978 (98 de elevi) şi 1978-1979 (99 de elevi). Cele mai multe pierderi de elevi din cei înscrişi le-a avut şcoala generală în anii şcolari 1951-1952 (37 de elevi), 1952-1953 (62 de elevi), 1953-1954 (29 de elevi), 1955-1956 (27 de elevi)**,** 1956-1957 (41 de elevi) şi 1958-1959 (38 de elevi). După cum se observă, pierderile au fost de nivelul a 1-4 clase. Totalul elevilor înscrişi la şcoala generală în cei peste *60 de ani de activitate* a fost de *8061 de elevi*, din care s-au retras ori au renunţat 552 de elevi

Liceul a scos, până în anul 2008, *56 de generaţii* cu *63 de promoţii*, cu un total de *1508* absolvenţi. Şi aici avem câţiva ani de vârf în care au funcţionat câte două promoţii ale aceleiaşi generaţii sau ani şcolari când efectivul de înscrişi în clasa

BDD-V2687 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:53:40 UTC)

a IX-a era mult mai mare decât cel al absolvenţilor. Chiar în prima generaţie de intrare în liceu, în anul 1949, se înscriu 27 de elevi de clasa a VIII-a dar absolvă doar 17. În anul şcolar 1961-1962 apar primele două clase paralele, real şi uman, cu câte 28, respectiv 25 de elevi înscrişi, dar absolvenţi, 19 în cele două clase. Un al doilea val de câte două clase paralele îl avem în anul şcolar 1989-1990, în a IX-a A, 22(18), B, 26(21). Al treilea val de clase paralele începe din anul şcolar 1999-2000 cu un număr relativ constant de 20-30 de elevi înscrişi şi o medie de 20-22 de absolvenţi. În anul şcolar 1958-1959 au fost 30 înscrişi, 25 absolvenţi, în 1960-1961, 38(27), în 1962-1963, 46(32), în 1963-1964, 39(32), în 1964-1965, 35(24), în 1970-1971, 37(28), în 1971-1972, 35(31), în 1973-1974, 44 (27), în 1980-1981, 44(40), în 1990-1991, 40(33).

La 20 noiembrie 1948 se inaugurează şi primul cămin pentru elevii internişti, sub denumirea distinctă *Căminul Ion Frimu Kollégium*, care capătă chiar de la început şi ştampilă proprie, cu anul *1948***,** în mijloc.

În perioada 1946 - 1960, conducerea era asigurată separat, pentru şcoala generală, liceu şi cămin; în 1960, şcoala generală şi liceul au o singură conducere, iar căminul conducere separată. În 1978, cele trei instituţii au un singur director, prin distribuţia între directorii adjuncţi a sarcinilor pentru fiecare instituţie în parte.

4. Subiecte la bacalaureat (1953-1960) la română, scris

1953: Romancierii din RPR şi operele lor, Scriitorii grupaţi în jurul revistei *Contemporanul*; 1954: Lirica patriotică a lui Vasile Alecsandri, Cum se reflectă trăsăturile realismului socialist în operele lui M. Sadoveanu; 1955: Manifestarea luptei de clasă în dramele scrise după Eliberare, Nicolae Bălcescu şi revoluţia din 1848; 1956: Lupta Contemporanului şi a scriitorilor grupaţi în jurul revistei pentru formarea unei literaturi realist-critice, Zugrăvirea vieţii şi a oamenilor muncii în operele literare ale scriitorilor contemporani în RPR; 1957: Oglindirea vieţii noi în poezia de după 23 august 1944 (Mihai Beniuc, Maria Banuş, Dan Deşliu, V. Porumbacu), Critica societăţii burgheze în opera lui I.L. Caragiale; 1958: Aspectele ale vieţii ţărăneşti în opera poetică a lui George Coşbuc, Şcoala Ardeleană, armă de luptă pentru independenţa naţională a românilor din Transilvania; 1959: Oglindirea realităţii sociale în piesele de teatru şi în schiţele lui Caragiale, Îndemnul la lupta împotriva regimului burghezo-moşieresc: încrederea în lupta maselor şi în viitor mai bun în poezia lui A. Toma şi M. Beniuc; 1960: Chipul de ţăran în operele lui Vlahuţă, Rebreanu şi Sadoveanu, Problema naţională în proza românească dintre cele două războaie mondiale.

5. Căminul

În condica orarului de activităţi zilnice a elevilor se consemnează la data de 13 noiembrie 1948, sâmbăta, curăţenie în şcoală cu ocazia inaugurării internatului „Ion Frimu”. Peste o săptămână, la *20 noiembrie 1948*, are loc inaugurarea Căminului, prima dintre cele trei clădiri pe Vár u. nr. 1, (cu 2 camere la etaj pentru fete şi una pentru băieţi), sub denumirea iniţială de *Colegiul Român de Stat* (Allami Román Kollegium) apoi cu denumirea „Căminul Ion Frimu kollegium”. De semnalat că, din chiar acest an, căminul capătă organizare (în sensul independenţei de conducerea şcolii) şi ştampilă proprie − „ Direcţiunea Căminului Român «Ion

BDD-V2687 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:53:40 UTC)

Frimu», Gyula, 1948" (Anexa 10, ştampilele Căminului). Pornirea activităţii căminului a fost rezultatul implicării atât a conducerii şcolii generale, cât şi a proaspăt înfiinţatei atunci Uniuni Culturale a Românilor din Ungaria. Necesitatea impunerii unui cămin venea şi din partea cadrelor tinere angajate la şcoală cărora direcţiunea trebuia să le asigure temporar o locuinţă. Aceşti locatari ai căminului urmau să îndeplinească şi sarcini de pedagog ori profesori la „silentium" care ajutau elevii căminişti în pregătirea pentru ore. Sarcina înfiinţării căminului a revenit lui Zaharia Unc, venit de la Aletea, care devine astfel şi primul director al căminului, din 1948 până în 1949. Acesta urma să organizeze atât regulamentul de ordine internă, cât şi angajarea pe posturi de pedagogi la cămin (o parte din ei din personalul didactic al şcolii, cealaltă parte exclusiv din personal pentru cămin). La momentul preluării căminului, singurii cu funcţie de pedagogi erau cei de la vechiul internat al şcolii confesionale: Negru Gheorghe, director al internatului şi profesor la cămin, Teodor Misaroş, pedagog în 1947, Teodor Oltean, învăţător şi pedagog din 1947, Gheorghe Pantea, Petru Pantea, Lucreţia Maniu, Maria Dragoş, Cornelia Deac, pedagogi şi supraveghetori. În toamna lui 1949, Gheorghe Santău adresează către conducerea căminului o cerere de angajare ca pedagog, la care i se răspunde (de către directorul Zaharia Unc) să se prezinte la post începând cu 18 septembrie 1949 (documentul nr. 375/ 1949).

Iniţial nu s-a plătit taxă pentru internat, apoi s-a trecut la o taxă simbolică. Printre primii elevi căminişti se află cei de la şcoala generală înscrişi în 1946 Bodea Gabor, Bodea Petru, Bui Ioan, Burzuc Ioan, Hotea Ioan, Kertesz Gheorghe, Cozma Gheorghe, Muntean Ioan, Olah Ilie, Petruţa Vasile, Petrujan Gheorghe, Ianc Teodor, Lucaci Iuliana, Kacsora Margareta, apoi cei din 1948, clasa a V-a: Hodoşan Vasile, Iasi Gheorghe, Cozma Mihai, Roşu Nicolae, Crişan Sidonia, Iancin Ecaterina, Luţai Ioan, Goron Irina, Buta Ana, urmând clasele a V-a şi a VII-a din 1949 printre care: Ambruş Ioan, Feies Etelca, Eva Cozma, Maroşan Elena, Mişcuţa Teodora, Mândruţău Cornel, Olah Liviu, Pascu Maria, Sava Maria, Secan Floarea, Lucian Magdu, Gheorghe Marc, Mândruţău Ioan, Nemet Viorica, Ruja Petru. Locaţiile căminului: din cele 3 clădiri din str. Var nr. 1 (Cetăţii), cea din mijloc a aparţinut căminului. În 1948 s-a dat şi clădirea din vecinătate, pe de str. Kossuth nr. 19. Prima din aceste clădiri a fost clădirea B, fără etaj, situată pe Var nr. 1, din 1949 clădirea A, unde erau cazaţi băieţii, iar ultima, în 1950, clădirea C, situată pe Var nr. 3, unde erau cazate fetele, dar erau şi birourile, sala profesorală, sala culturală şi cabinetul medical. Clădirea C a fost locuinţa unui orfelinat cu numele de „Casa de ocrotire Elisabeta" până în 1950. Din 1950-1952 al doilea director al Căminului este Petru Pomuţ. De la un număr mai mic de 100 de elevi, cu cât a început căminul, în 1951 acesta avea peste 120 elevi. Administratorul căminului a fost Virgil Magda, până în 1952, iar din acest an Felicia Sabău. În 1966, Căminului de elevi i se acordă în cadru festiv denumirea oficială de „Colegiu I.C. Frimu". Este perioada cu mare grad de ocupare a căminului, peste 240 de elevi internişti. Dormitoarele erau însă supraaglomerate, cu peste 30 elevi într-o cameră. Anii şcolari cu cel mai mare grad de ocupare sunt între 1954-1980 (între 150-200 de elevi), iar cu cea mai scăzută rată după 1982 (sub 100 de internişti) şi după anii 1995-2000, când cei mai mulţi elevi preferă să facă naveta fie în nume personal, cu maşina părinţilor, fie cu mijloace de transport la îndemână (microbuze).

BDD-V2687 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:53:40 UTC)

6. Situaţia cadrelor la cămin

Căminul inaugurat în 1948 avea un director, în persoana lui Zarahia Unc, doi pedagogi, Teodor Oltean, Pantea Petru (la băieţi), Lucreţia Maniu (la fete), o supraveghetoare Cornelia Deac, un îngrijitor şi om de serviciu − Cărădescu Nicolae. Acesta din urmă, cunoscut încă de vechii locatari ai fostului internat al bisericii, făcea aprovizionarea cu alimente din oraş, dar se ocupa şi cu focurile din sobele camerelor. În 1949 vine Gheorghe Santău, iar în 1953 apare profesorul Teodor Cozma, care va îndeplini până la pensie funcţia de pedagog. De altfel, acest profesor şi Gheorghe Santău sunt printre cei mai longevivi pe postul de pedagog, din istoria căminului. Între anii 1948 şi 1960, în cămin erau găzduiţi profesori, care îndeplineau şi atribuţiile de pedagog. Au îndeplinit această funcţie la început Ilie Ivănuş, Teodor Oltean, Dumitru Suciu, Reisz Peterné, Silaghi Petru, Ablonczy Renata, Kertesz Ibolya, Varga Ana, Olga Soldan, Székely Jánosné şi atâţia alţii. Căminul a găzduit şi elevii şcolii pedagogice care funcţiona în interiorul liceului, din 1953, iar mai târziu şi elevi de la Liceul Erkel din localitate şi de la şcoala tehnică.

7. Schimburi cu şcoli din România

Din corespondenţa şcolii aflăm astfel că o primă tentativă de relaţii s-a stabilit în anul 1957 între Şcoala medie nr. 2 din Cluj (director Iosif Cămărăşan) şi Liceul Nicolae Bălcescu din Gyula (director Iosif Balog). Primii 29 de elevi cu însoţitori de la Gyula vizitează Clujul timp de 10 zile, pentru ca pe parcursul anului 1958 să se amâne întoarcerea vizitei elevilor din Cluj la Gyula, planificată pe 20 iulie 1958. Vizita va avea loc către anul 1959.

8. Directorii

Directorii Şcolii Generale au fost următorii: Arus Albert/ Dumitru Sabău (1946-1948), Wild Frigyes (1948-1949), Wild Frigyes (1949-1950), Boniş Lajos/Gordos Karoly (1950-1951), Marosi Julia (1951-1954), Soldan Olga (1954-1956), Szekely Jánosné (1957- 1960) şi Szantó Katalin (1960- 1970).

Liceul a avut ca directori pe Frigyes Wild (1949-1954), Petru Silaghi (1955-1957), Iosif Balogh (1957-1959), Katalin Szanto (1959-1970), Ion Budai (1971-2002) şi Maria Gurzău Czegledi (din 2003 până în prezent).

Directori ai Căminului au fost: Zaharia Unc (1948-1949), Petru Pomuţ (1950-mai 1952), Ludovic Boniş (1952-1953), Petru Pomuţ (1954-1955), Gheorghe Santău (1955 –1959), Csala Jozsef (1959-1964), Gheorghe Santău (1964-1978), Iosif Görbedi (1978- 2003) şi Ildiko Pilan Ruja (2003-2008).

BDD-V2687 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:53:40 UTC)

60 ans d'école roumaine à Gyula/Jula − Hongrie Séquences de la *Monographie de l'Ecole Roumaine de Jula (1946-2009)* en cours d'apparition

Cette étude fait partie d'une œuvre plus ample, une monographie de l'école roumaine de Gyula, Hongrie. Il s'agit d'une histoire de plus 60 années, qui ont parcouru plusieurs étapes jusqu'à présent. On y enregistre les grandes contributions de cette école à la conservation et l'enrichissement du sentiment d'identité dans un champ linguistique toute étrangère, évolution de l'école, les professeurs, les directeurs, les programmes scolaires, les examens, les disciplines scolaires etc.

Universitatea de Nord
BAIA-MARE, ROMÂNIA

BDD-V2687 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:53:40 UTC)

BDD-V2687 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:53:40 UTC)